

BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN GÖÇ SÜRECİ VE GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'DEKİ İSKAN VE İŞ GÜCÜNE DAYALI ENTEGRASYONU*

Migration Process of Bulgarian Turks and Integration of Immigrants
in Turkey Based on Settlement and Employment

*Nuri KORKMAZ***

*Ayhan ÖZTÜRK****

Özet

9 Eylül 1944 tarihinde Sovyetler Birliği'nin Bulgaristan topraklarına girmesiyle, ülkedeki faşist yönetim devrilerek yerini sosyalist rejime bırakmıştır. Rejimin değişmesiyle birlikte bölgedeki Türk azınlıklar, bu süreçten son derece olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Komünist rejimin uygulanmaya başlandığı ilk yıllarda, Bulgaristan'daki Türklerin desteği alınmak için eşitlikçi ve daha özgür politikalar gerçekleştirilse de ilerleyen yıllarda Türkler aleyhinde ciddi problemler ortaya çıkmıştır. Bu durum bölgede hayatını sürdüren Türkleri bir kez daha göç etme düşüncesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu makalede Bulgaristan'daki komünist dönemin başlangıcından Yakın Akraba Göçü'nün sonuna kadar olan süreçte, azınlıklara uygulanan asimilasyon politikaları ve Türklerin anavatana göçü sırasında iskân ve işgücüne dayalı entegrasyon süreci incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Türk-Bulgar İlişkileri, Göç, Göçmen İskânı, Entegrasyon

Abstract

On September 9th, 1944 with the entry of the Soviet Union in Bulgaria, fascist regime collapsed and socialists came to the rule. With the change of the regime, Turkish minorities living in the country were affected negatively. Despite positive reforms initiated in the first years of the communist regime, the following years showed that oppressive policies of communism will target their presence in Bulgaria. Eventually, in the years following the end of the World War II, once again, they became subject of forced migration. This article tackles the topic of forced migration and assimilation among the Bulgarian Turks from the beginning of communist period until the end of migration agreement based on the unification of families and relatives. It also cover the settlement policies of new immigrants in Turkey.

Keywords: Bulgaria, Turkish-Bulgarian Relations, Migration, Settlement of Immigrants, Integration

* Makale Gönderim Tarihi: 16.12.2017 ;

Yayına Kabul Tarihi: 22.12.2017

** Yrd. Doç. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü, nuri.korkmaz@btu.edu.tr

*** Bursa Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi,
ayhanoztrk16@gmail.com.

Giriş

Göç kavramı genel anlamıyla, bireylerin yaşamlarının geriye kalan bölümünün tamamını veya sadece bir parçasını geçirmek üzere, bir yerleşim yerinden diğerine yapmış oldukları coğrafi yer değiştirme biçimi olarak tanımlanabilmektedir. Ülkelerin genel bir sorunu haline gelen ve son zamanlarda çok fazla araştırmacının ilgisini çeken göç kavramı, çok yönlü bir karaktere sahip olmakla birlikte, toplumun kültürel, sosyal, siyasal, ekonomik vb. yapılarıyla oldukça yakından ilişkilidir. Göçler, ülkelerin nüfuslarının artmasında, azalmasında, nüfuslarının gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Nüfusun yaş, eğitim, cinsiyet yapısındaki değişimini de önemli derecede etkilemektedir. Yapılan göçlerin etki ettiği değişimler, göç veren ve göç alan ülke için zıt şekilde gerçekleşmektedir. Göç veren ülkenin nüfusunda azalma olurken, göç alan ülke nüfusunda ise artış olmaktadır. Göçe katılan nüfus yapısı, eğitim, tahsil, meslek bilgisi, kalifiye eleman yönünden dikkate alındığında bu etkiler daha da belirgin olmaktadır. Bu durumda göç veren ülkelerde işgücü azalırken, göç alan ülkelerde ise kalifiye işgücünde artış olmaktadır.

Türkiye tarihinde göçün önemli bir yeri vardır. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarındaki hâkimiyetini kaybetmesiyle birlikte Bulgaristan Türkleri için oldukça zor günlerin başladığı bilinmektedir. 93 Harbi Türkiye'nin sadece Bulgaristan'dan değil diğer Balkan ülkelerinden de yoğun nüfus aldığı bir süreci başlatmıştır. Balkanlar'a hızlı bir şekilde yayılan milliyetçiliğin etnik unsurlarının öne çıkması, çatışmaların daha da şiddetli bir hal almasına neden olmuştur. Bu konjonktürde Türkiye'nin maruz kaldığı göç akını da milliyetçiliğin bir sonucu olmakla birlikte farklı savaşların yol açtığı kitlesel göçleri tetiklemiştir. Çünkü kendi etnik kimlikleri temelinde yeni ulus devletlerin kurulduğu Avrupa'da Balkanlar farklı bir oluşuma gitmiştir. Çoğunluğun temel alındığı etnik bir düzenin kurulması, ulusal güvenliğe tehdit olarak görülen azınlıkların bu ülkelere atılmasına yol açmıştır.

Bulgaristan örneği, sadece milliyetçilik açısından değil, asimilasyon, zorunlu göç ve bu göçe nelerin sebep olduğunun daha iyi anlaşılması için önemlidir. Asimilasyon ve göçe zorlamak gibi

politikalarla karşı karşıya kalan Bulgaristan Türkleri kademeli bir şekilde Türkiye'ye göç etmişlerdir. En büyük Türk azınlığın yer aldığı Bulgaristan topraklarından anavatana göç hemen hemen yüz yıl sürmüştür. Bulgar makamları gerek Türklerin ülkedeki sayısını azaltmak gerekse Türkiye'yi kitlesel göç hareketleriyle ekonomik sorunlara maruz bırakmak amacıyla göçü araç olarak görmüşlerdir. Soğuk Savaş sırasında Türkiye'nin NATO üyeliği Sovyetler Birliği'ni rahatsız etmiştir. Türkiye'yi ekonomik açıdan zarara uğratmak isteyen Sovyetler Birliği, Bulgaristan'ı kitlesel göç hareketini düzenlemesi yönünde teşvik etmiştir. Fakat Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin eğitim seviyesinin yüksek oluşu ve birçoğunun meslek sahibi olması Türk ekonomisinin kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

1945 sonrası Bulgaristan'da meydana gelen rejim değişikliğinin ardından oluşan ilk büyük kitlesel göç hareketi 1950-1951 yılında yapılan göç olmuştur. Bu yıllarda yapılan göç, yine Bulgaristan'ın çelişkili politikalarıyla gerçekleşmiş ve Bulgaristan'da yaşayan Türklerden 154.393 kişi anavatana göç etmiştir. Fakat Bulgaristan'ın Moskova'nın da etkisiyle kararını değiştirmesiyle birlikte göç durdurulmuştur. Bu durumda 58.000 kişinin elinde vizesi olmasına rağmen, toplamda yaklaşık 111.000 kişi göç edememiştir. Göç eden kişilerin arasında eşi, dostu, akrabası Bulgaristan'da kalanlar olmuştur. Akabinde 1968-1978 Yakın Akrafa Göçü Anlaşması yapılarak parçalanan aileleri birleştirme amacı güdülmüştür. Bu çalışmada göçün sebepleri ve göç edenlerin Türkiye'de iskânları ile ilgili detaylı bir araştırma yapılmıştır. 1950'lerde ve 1960'lardaki göç hareketlerinin gerek iç politikadaki gerekse dış politikadaki tetikleyicileri ve bunların Türkiye'deki sonuçları ele alınmıştır.

Çalışmanın son kısmında da yoğun bir göç akınıyla karşı karşıya kalan Türkiye'nin yeni gelen göçmenleri ne şekilde yerleştirdiği ve iskân konusunda nasıl bir politika izlendiği değerlendirilmiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca sürekli olarak Türkiye'yi zor durumda bırakmak ve hatta ekonomik olarak çökertmek isteyen Sovyetler Birliği'nin, zorunlu göç sürecinde belirleyici bir rol üstlendiği görülmüştür. O dönemin lideri Stalin'in ne şekilde hesaplar yaptığı ve bunların hangi kapsamda Türkiye üzerinde etkileri olduğu değerlendirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Bulgaristan Türklerinin Göçü ve Göçün Nedenleri

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonraki yıllarda Bulgaristan Türklerinin göç etmesinde epey bir yavaşlama meydana gelmiştir. Hatta göç durma noktasına gelmiştir. 1940-1949 yılları incelendiğinde, bu tarihler arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye toplam 21.353 göçmen ve mültecinin geldiği görülmektedir. 1940-1949 yılları arasında kalan dönem, Bulgaristan'ın kuruluşundan itibaren Türkiye'ye gelen göçmen sayısının en düşük olduğu döneme tekabül etmektedir. Bu tarihler arasında göç sayısının az olmasının nedeni, Türklerin rahatlığa kavuşup göç etmemesinden değil, Bulgaristan'dan yurtdışına çıkışların çoğunlukla yasaklanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönemde göç edebilen Türklerin çoğu Bulgar pasaportu alarak değil, sınırdan pasaportsuz bir şekilde geçen kişilerden oluşmaktadır. Nitekim 1923-1939 yılları arasında toplam 198.688 kişinin göç etmesine karşılık, 1940-1949 yılında 21.353 kişinin göç etmesi, iki tarih arasında göçmen sayılarındaki belirgin farkı ortaya koymaktadır. Tarih boyunca düzenli aralıklarla Bulgaristan Türklerinin göç etmesine rağmen, bu on yıllık dönemde göçmen sayılarındaki durgunluk, göç etmek isteyen Bulgaristan Türklerinde yığılmaya sebep olmuş ve dolayısıyla yeni bir göç oluşumunun habercisi olmuştur.¹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan'da yaşanan rejim değişimiyle birlikte, azınlık olan Türklerin yaşamış olduğu sorunlar, yeni bir göç durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bulgaristan Türklerinin okulları kamulaştırılarak eğitim alanında gerçekleşen engellemeler, azınlıkta olan Türklerin sahip olduğu toprakların kooperatifleştirilmesi, Bulgaristan Hükümeti tarafından uygulanan iskân stratejisi ve Türkiye'nin güvenlik açısından NATO'ya üye olması gibi sebepler göçü belirleyen en önemli unsurlar olmuştur.²

1950-1951 Göçü

Bulgaristan'da meydana gelen yeni rejim sonrasında 1950-1951 yıllarında gerçekleşen ilk büyük göç sırasında Bulgaristan'ın göç

1 Bilal N. Şimşir, *Bulgaristan Türkleri: 1878-1985*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1986, s. 222.

2 İbrahim Yalimov, *İstoriya na Turskata Obştnost v Bilgariya*, İlinda-Evtimov EOOD, Sofia, 2002, s. 307.

politikasındaki izlediği yol, Bulgaristan Türklerinin haline çare bulmak değil, Türkiye'yi zor bir durum içerisinde bırakmak olarak değerlendirilmektedir. Bulgar yönetimi, Moskova'nın da etkisiyle üç ay gibi kısa bir süre içinde 1950 yılında 250.000 göçmen gönderme eğiliminde bulunarak, resmen tehcir operasyonu yapmayı planlamıştır. Türkiye'de yeni iktidara gelerek, Kore Savaşında ABD yanlısı olan Demokrat Parti'yi ve Türkiye'nin ekonomisini zarara uğratmak için Bulgaristan tarafından yapılan bu göç politikası, Türkiye'yi oldukça zor durumda bırakmıştır.

1950'deki göç dış politika gerilimi sonrası ortaya çıkmıştır. Kore Savaşı'na komünistlere karşı savaşmak amacıyla asker gönderen Türkiye kapsamlı bir göçle cezalandırılmaya çalışılmıştır. Fakat daha da önemlisi Sovyet lider Stalin'in bu göçle Türkiye'ye göndereceği Türkleri komünizmin propagandası için kullanmak arzusu olmuştur.³ Neticede göçüne izin verilecek kişilerin genelde halk arasında Türkiye propagandası yapan kişiler olmasına özen gösterilmiştir. O dönemde Stalin'in bir diğer düşüncesi de Türkiye'ye gidecek Türkler aracılığıyla komünizm propagandası yapmaktır. Stalin Türkiye'ye göç edecek Türklerin burada Türklerle komünizmin birlikte var olabileceği düşüncesini aşılatabileceklerini ve böylece Türkiye'yi de komünist blokuna dahil edebileceklerini düşünmüştür.⁴ Bununla birlikte göçün çok kapsamlı olmamasına da dikkat etmişlerdir. Türklerin büyük çoğunluğunun tarımla uğraşması kitlesel bir göç hareketi sonucunda Bulgar ekonomisinin zarara uğrayacağı endişelerine yol açmıştır. Bu zararı en alt seviyede tutmak için de göç edecek kişilerin farklı coğrafyalardan seçilmesi ve sayının kısıtlanması amaçlanmıştır. Buna karşın Türkiye'nin uğrayacağı zararın da yüksek olmasını sağlamak amacıyla bu göçün çok kısa bir zaman zarfında yapılması kabul edilmiştir.

Bulgaristan'ın izlemiş olduğu göç politikası sırasında, iki ülke arasında karşılıklı nota hareketleri yaşanmıştır. Yıllık 25-30 bin göçmen almayı planlayan Türkiye'nin bu kadar kısa sürede 250.000 göçmeni alması, bu insanların barınma gereksinimlerini karşılaması ve üretici konumuna getirilebilmesi için, hem geniş bir planın

3 Yalimov, *a.g.e.*, s. 311.

4 *Aynı yer.*

yapılmasını, hem de büyük maddi kaynaklar gerektirmiştir.⁵ Ayrıca bu kadar fazla göçmenin gelişi sırasında denetim yetersizliği olacağından dolayı, Bulgaristan'ın bu göçmenler arasına sosyalist sistemle eğitilen komünistleri yerleştirerek Türkiye'de bu düşüncüyü yaymak, Türkiye'nin ekonomisini alt üst etmek ve Bulgaristan Türklerinin mal varlığına el koymak istediğini açıkça ortaya koymuştur.

Kısa bir süre sonra Bulgaristan tarafından göçmenlerin arasına yerleştirilen vizesiz kişiler ve Çingenerler belirlenmiştir. Bundan dolayı Türk Hükümeti sınırı kapatma ve bu durumu Birleşmiş Milletler'e götürme kararı almıştır. Bulgaristan bu olaydan çekindiği için Türkiye'nin isteklerini kabul etmiş ve sınır tekrar açılmıştır. Fakat Bulgaristan tekrar sınırdan vizesiz kişileri, Çingenerleri sokmaya devam ettiğinden dolayı Türkiye sınırı bir kez daha kapatmıştır.

Sonrasında Bulgaristan göç olayını tamamen durdurduğunu belirtmiştir. 1950-1951 yıllarında toplam 154.393 kişi Türkiye'ye göç ederken, 58.000 göçmenin Türkiye'ye giriş için vizesi bulunduğu halde toplam 111.000 kişi de göç edememiştir.⁶ Bulgaristan'ın bu kararı alarak göçü durdurmasında Stalin'in önemli bir etkisi bulunmaktadır. İlk olarak Bulgaristan Türklerinin anavatanına göç etmesi konusunda Sovyetler Birliği'nin istediği, Türklerin tamamen göç etmesi yönündedir. Fakat 1951 yılından itibaren Stalin, bu tutumunu değiştirerek, Bulgaristan'da hayatını sürdüren Türklerle ilgili başka politikalar izlemeye başlamıştır.

Önceki düşüncesinin tam aksine bir tutumla, Bulgar yöneticilere, Türk azınlıkların göç etmesinden ziyade bu azınlıkların sosyalist düşünce esasında eğitim görmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun altında yatan sebepler ise Türk azınlığını kullanarak, Türkiye'nin Batı ile aynı safta yer almasına ve Türkiye'nin NATO üyeliğine engel olarak kendi yanlarına çekme amacı şeklinde belirtilmiştir. Sosyalist düşünce ile eğitilecek Türk azınlıkların daha sonra Türkiye'ye geldiklerinde de komünist düşünceye sahip olacaklarına inanılmıştır. Kısacası, Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlıkların göç ettirilmesinin altında yatan

5 Şimşir, a.g.e., s. 223.

6 Aynı yer.

sebepl sosyalist yönetim şeklinin ihracı olarak değerlendirilmiştir.⁷ Bu göç hareketinin en önemli sonucu da Bulgaristan'ın güney kısmındaki Türklerin göç etmesiyle boşalan yerlere Bulgarları getirmesi olmuştur. Buralardaki demografik yapının %95-%100 oranında Türk olmasını Bulgar Komünist Parti yöneticileri ulusal güvenlik tehdidi olarak görmüşlerdir.⁸ Türkiye sınırına yakın yerlerde olan Türk köyleri, Komünist Parti tarafından Türkiye ile yapılacak olası bir savaşta kaybedilebilecek ilk yerler olarak belirlenmiştir. Buraların ivedilikle Bulgarlaştırılması bu ulusal güvenlik zaafiyetinin kapatılması için bir fırsat olarak görülmüştür.

Bulgaristan'ın izlemiş olduğu yanlış politika sonucunda, birçok göçmeni aceleci bir tutumla Türkiye'ye göndermek suretiyle göçe zorlayan Bulgarlar, aynı zamanda Türklerin Bulgaristan'dan mal götürmesi konusunda da kısıtlamalar getirmiştir. Buna karşılık Bulgaristan Türklerinin, Bulgar zulmünden kurtulmak için mallarını yok pahasına ellerinden çıkartarak, anavatana kavuşması gerçekleşmiştir. Bulgaristan'da yaşayan Türklere göçün olacağına 15 gün gibi kısa bir zaman öncesinden bildirilmesi, ellerindeki malları satmalarını oldukça zorlaştırmıştır. Bu da Bulgarların Türk mallarını dolaylı olarak ele geçirmek için uygulamış olduğu sinsi planın bir parçasıdır. Nitekim 1950-1951 yılında göç edenlere yapılan anketler doğrultusunda, Bulgaristan'daki mallarının satışıyla ilgili sorular sorulduğunda verilen cevaplar aşağıdaki tablo 1'de gösterildiği şekilde olmuştur:

Tablo 1. *Bulgaristan Türklerinin Göç Sürecindeki Mal Satışları*

Beyanlar	Beyanda bulunanlar	Oran %
Mallarını değerinde satanlar	215	2,6
Değerinden düşük satanlar	5988	63,4
Hiç satamayanlar	2578	27,3
Bilinmeyen	635	6,7

7 Nuri Ali Tahir, "Bulgar Komünist Partisi ve Bulgaristan'daki Türklere Yönelik Asimilasyon Politikası", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 41, 2015, s. 582.

8 Ulrich Büchschütz, *Maltsinstvenata Politika v Bılgariya: Politikata na BKP Kim Evrei, Romi, Pomatsi i Turtsi 1944-1989*, çev. İvo Georgiev, Sofia, IMIR, 2000, s. 128.

Buradan da anlaşıldığı gibi Bulgaristan'dan gelen Türklerin sadece %2,6'sının, mallarını değerinde satabildiği görülmektedir. Ankette en büyük oranı, mallarını değerinden düşük fiyata satanlar, ikinci büyük oranı ise mallarını hiç satamayanlar oluşturmaktadır. Göçmenlerin taşınmaz mallarını ellerinde tuttukları sürece anavatana göç etmesine izin verilmediğinden dolayı, bir tane battaniye karşılığında tarlalarını veren göçmenlerin olduğu bilinmektedir. Ayrıca Bulgarlara, Türklerden mal almamaları konusunda gizlice haber verilmesi, göçmenleri oldukça zor durumda bırakmış ve resmen mallarını Bulgarlara bağışlamak zorunda kalmışlardır.⁹ Bu uygulama Bulgaristan'dan nakit çıkışını en az tutma ve ülkeyi ekonomik krizden korumak amacıyla yapılmıştır.

Bu göç hareketi sonrası kısmen rahatladığını düşünen Bulgar Komünist Partisi, ülke içinde komünizmin inşa edilmesi ve Türklerin de bu süreçte aktif bir rol alması için çaba sarf etmiştir. Dış göçün yanı sıra, iç göç ve yeniden eğitim seferberliğinin başlatıldığı Bulgaristan'da Türklerin her alana dahil edilmesi konusu kısa sürede önemli sonuçlar doğurmuştur. Türkler azınlık 1968'de yeni bir göç dalgası başlatılana kadar nispeten huzurlu bir yaşam sürmüştür.¹⁰ Komünizmin Bulgaristan'daki tüm kesimlere yayılması için ülkede eğitim ve kültür faaliyetlerine ağırlık verilmiştir. Hatta komünist propagandası yapması kaydıyla Türkçe bile kullanılmıştır.

1968-1978 Yakın Akraba Göçü Anlaşması

1950-1951 yılında gerçekleşen göçün, 1951 Kasım ayında birden durdurulmasıyla birlikte, çok sayıda Türk ailesi parçalanmıştır. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin yakınları o tarihlerde Bulgaristan'da kalmak zorunda bırakılmıştır. 1951 yılından sonra da Bulgaristan'ın azınlıklara sergilemiş olduğu olumsuz tavır devam edince, çok fazla sayıda Bulgaristan Türkü, Türkiye'nin Bulgaristan'da bulunan temsilciliklerine ulaşarak, anavatana göç etmek için yoğun talepte bulunmuşlardır. Fakat Bulgaristan Hükümeti yapılan bütün girişimlere rağmen kesinlikle böyle bir göçe izin

9 Filiz Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: 14, İlkbahar-Yaz 2013, s. 121.

10 Marina Tsvetkova, "Bilgarskata Politika Kım Vizroditelniya Protse Sled 1944 Godina", *Mejdunarodni Otnoşeniya*, Sayı: 2, 2000, s. 82.

vermek istememektedir.¹¹ Fakat Komünist Parti'nin politikalarına yönelik memnuniyetsizliğin artması halk arasında yeniden Türk temsilciliklerine başvurarak göç hareketinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

1965 yılında Bulgaristan'da gerçekleşen nüfus sayımı sonrasında, burada ikamet eden Bulgaristan Türklerinin genel nüfus içerisinde oranı %9,5 olarak belirlenmiştir. Bu sayının %10'lara çıkmasından endişelenen Bulgaristan Hükümeti, burada yaşayan Türklerden milli bilinç ve milli duygusu yüksek olan kesimin göç etmesine ılımlı bir yaklaşım sergilemeye başlamıştır. Gerçekleşen bu sürecin sonunda 22 Mart 1968 yılında, parçalanmış aileleri birleştirmek amacıyla, iki ülke arasında Yakın Akraba Göçü Anlaşması yapılarak, 1952 yılına kadar göç edenlerin geride kalan akrabaları, belirli şartlara uymak koşuluyla 1978 yılına kadar aralıklarla göç etme hakkı verilmiştir.

19 Ağustos 1969'da yürürlüğe giren Yakın Akraba Göçü Anlaşması kapsamına sadece eşler, anne ve babalar, büyük anne ve büyük babalar, eşlerinin yanı sıra çocukları ve torunları, evlenmemiş olan erkek ve kız kardeşler, ölmüş kardeşlerin çocukları girmektedir. 1978 yılına kadar süren bu anlaşmayla birlikte yaklaşık 130.000 Bulgaristan Türkü anavatana göç etmiştir.¹² Bulgaristan Türklerinin akrabalarının Türkiye'de oluşu sürekli iletişim halinde olduklarından dolayı asimile olmayı güçleştiren bir faktör olarak görülmüştür. Bulgaristan'ın bu anlaşmadaki amacı, Türkiye'de akrabaları bulunan ve sosyalist sistemle eğitilmesi zor olan Türklerin Bulgaristan'dan gönderilmesi olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Komünist Parti'nin Politbüro toplantılarında Türkiye'de akrabası olan Türklerin gönderilmesi gerektiği çünkü bunların Türkiye'ye yönelik besledikleri yakınlığın sebebinin oradaki akrabaları olduğu düşünülmüştür.¹³ Böylece ileriki dönemlerde Bulgaristan'daki Türklerin tamamen bittiği tezi savunulacaktır.

11 Şimşir, *a.g.e.*, s. 314-317.

12 Tahir, *a.g.m.*, s. 582-583.

13 Yordan Baev, Nikolay Kotev, "İzselniçeskiyat Vıpros v Bılgaro-Turkite Otnoşeniya Sled Vtorata Svetovna Voyna (Vtora Chast)", *Mejdunarodni Otnoşeniya*, Cilt 2, 1994, s. 23.

Bulgaristan Türklerine Yönelik Asimilasyon Politikaları

Bulgaristan'da yaşanan rejim değişikliği sonrasında Bulgar yöneticilerin uygulamış olduğu politikalar Moskova'nın menfaatleri yönünde gerçekleşmiştir. Bulgaristan, Türklerin tamamını göçe zorlarken, Sovyetler Birliği Türk azınlıkların tamamen g,e zorlanmasına karşı çıkmış ve bunların bir kısmının sosyalist düşünceyle eğitilmesinden yana olmuştur. Tek ulusun oluşturulması amacı güden Sovyetler Birliği'nin uygulamış olduğu bu politikanın gerçekleşmesi için, ülkede yaşayan azınlık konumundaki Türklerin asimile edilmesi gerekli görülmüştür. Komünist rejim, iktidara geldikten sonra Bulgar köylerinde Türkleri Bulgarlaştırmak için sosyalist model tabanında, komünist ideolojisi aşılacak sebebiyle kütüphaneler, yeni okullar inşa edilmiştir. Fakat, Türklerin düşüncelerini değiştiremeyince, okullarını devletleştirme konusunda bir karar alarak, asimilasyon politikasına hız kazandırmıştır.

Bulgaristan'da Komünist rejimin uyguladığı ekonomik politikalar neticesinde Türklerin maddi durumu iyileşmiştir. Ancak kimlik sorunu ve milli duyguların kaybolması gibi bazı olumsuzluklar ortaya çıkmıştır. Yani komünistler maddi yönden biraz güçlendirerek, asimile etme politikası gütmüşlerdir. 1946 yılından sonra Türk azınlık okullarının devletleştirilmesiyle birçok Türkçe kitap yayımlanmıştır. Ancak bu ders kitaplarında Anadolu sevgisi yerine Bulgaristan topraklarına bağlılık, Türk bayrak sevgisi yerine Bulgaristan bayrağına sevgi aşılana çalışılmıştır. Komünizm ideolojisi ders kitaplarında kendini göstermiştir. Eski öğretmenler sosyalist eğitim görmediklerinden dolayı öncelikle sosyalist öğretmen yetiştirmek için pedagoji okulları açılmıştır. Pedagoji okullarında eğitim gören öğrencilerden istenen, marksizmi benimseyerek, gençleri bu yönde eğitmeleridir. Yani olgun bir sosyalizmin inşa edilmesi amacı taşımaktadır. Böylece sosyalizm ışığında eğitim gören Bulgaristan Türklerinin ileride Türkiye'ye yapılacak göçlerde etkili olmaları, Türkiye'ye göç ettiklerinde burada komünizm propagandasını yaymaları ve ülkeyi zarara uğratmaları amaçlanmıştır.¹⁴

14 Şimşir, a.g.e., s. 242.

1950-1951 tarihinde göç eden Bulgaristan Türklerine yapılan anket sonuçları incelendiğinde Bulgar zulmü gözler önüne serilmektedir. Yapılan göçün sebepleri araştırıldığında göçmenlerin sadece %11,1'i gönüllü olarak kendi istekleriyle geldiklerini belirtirken, %85,3'ü olumsuz hayat koşullarını, %3'ü ise göç edilmeye zorlandıklarından dolayı geldiklerini belirtmiştir.¹⁵ Büyük çoğunluğun Bulgar zulmünden ve baskısından kurtulmak için Türkiye'ye göç ettiği anlaşılmıştır.

Komünist Parti içinde ülkedeki Türkler ve sosyalizmin inşa sürecindeki rolleri konusunda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Türk azınlığı ayrı bir ulusal azınlık grubu olarak görmüş, Türklerle dil ve kültürlerini geliştirme imkânının verilmesi ile sosyalizmin inşa sürecine katılacakları fikri benimsenmiştir. Bu görüşün temsilcileri enternasyonalizm ve dayanışma gibi Marksist prensipleri savunmuşlardır. İkinci görüşün temsilcileri Marksist prensiplerden ayrılmamakla birlikte, Türkiye'nin Bulgaristan'daki Türkler üzerindeki etkisinden ve ayrı bir blokta yer almasından çekinerek Türklerin ayrı bir azınlık grubu olarak varlık göstermelerinin engellenmesini istemiştir. İkinci görüş eğitim ve bilinçlenme yoluyla Türk azınlığın kapitalist Türkiye yerine sosyalist Bulgaristan'ın yanında yer alarak sosyalizmin inşasına katılacağını kabul etmiştir.¹⁶

Bulgaristan Göçmenlerin Türkiye'de İskân Edilmesi

Bulgaristan'dan 1950-1951 yıllarında Türkiye'ye yapılan göç, belki de göçlerin en planlısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenlerin Bulgaristan'dan ayrılış aşamasından, Türkiye'de Bulgaristan Türklerinin iskân ve istihdam konularına kadar son derece planlı bir şekilde yapılmıştır. Bu tarihten önceki göçmenler İskân Kanunu'na göre serbest göçmen kategorisinde sayılırken, 1950 yılında bu durum değişerek, göçmenlerin bu tarihten itibaren artık serbest göçmen değil de göçmen kategorisinde sayılacağı belirtilmiştir. Yani göçmenlerin tamamına devlet eli uzatılmıştır. İlk aşamada göçmenler geçici olarak misafirhanelere yerleştirilmiştir. Sonrasında resmi işlemler gerçekleştirilmiş ve bunun akabinde uzmanlar aracılığıyla,

15 Nuri Ali Tahir, *1945 Sonrası Bulgaristan Türklerine Yönelik Asimilasyon Politikası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), s. 38.

16 Yalimov, a.g.e., s. 286.

göçmenlerin Türkiye’de ikamet edecekleri yerlerin, Bulgaristan’da yaşamış oldukları yerlere uyumlu bölgeler olması açısından anketler düzenlenmiştir. Daha sonra göçmenlerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması için 1951 yılında konut yapımına başlanmıştır. Bu konutlar, çiftçi göçmenler için köylerde, yetişmiş işgücü için de şehirlerde ve kasabalarda olmak üzere iki tip şeklinde tasarlanmıştır. Yani konutlar gelen göçmenlerin iş ve yerleşim durumuna uygunluk göstereceği şekilde yapılmıştır. Çiftçi göçmenler için hazırlanan köy konutları iki odalı ve sabit, şehir ve kasabalardaki konutlar ise gelen göçmenlerin istekleri doğrultusunda dükkânlı veya dükkânsız, iki odalı müstakil evler olarak yapılmıştır.¹⁷

1950-1951 yılında gelen göçmenlerin yerleştikleri kentler incelendiğinde çoğunluğun Marmara Bölgesi’nde konumlandığını görmek mümkündür. Bu tarihte gelen göçmenler Tablo 2’de görüldüğü gibi en fazla Bursa olmak üzere İstanbul, İzmir diye sıralanmaktadır. Göçmenlerin bu şehirleri tercih etmelerindeki nedenin, geldikleri yerlerin toprak ve iklim koşullarına benzer yerler olduğundan dolayı kaynaklandığı düşüncesi hakimdir.

Tablo 2. 1950- 1951 Yıllarında Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin Yerleştirdikleri İller

<i>İller</i>	<i>Kişi</i>	<i>%</i>
<i>Bursa</i>	<i>14.616</i>	<i>9.5</i>
<i>İstanbul</i>	<i>11.644</i>	<i>7.5</i>
<i>İzmir</i>	<i>10.141</i>	<i>6.6</i>
<i>Tekirdağ</i>	<i>7.719</i>	<i>5.0</i>
<i>Eskişehir</i>	<i>7.009</i>	<i>4.5</i>
<i>Balıkesir</i>	<i>9.127</i>	<i>5.9</i>
<i>Kırklareli</i>	<i>7.230</i>	<i>4.7</i>
<i>Manisa</i>	<i>7.961</i>	<i>5.2</i>
<i>Ankara</i>	<i>6.016</i>	<i>3.9</i>
<i>Kocaeli</i>	<i>3.478</i>	<i>2.3</i>
<i>Diğer</i>	<i>69.456</i>	<i>45.0</i>
<i>Toplam</i>	<i>154.397</i>	<i>100</i>

17 Recep Murat Geçikli, “Bulgaristan Türkleri’nin Göçü (1950-1951) ve ABD Yardım Programına Yansıması”, *Atatürk Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2016, s. 26.

Çok kısa bir sürede büyük bir göçle karşılaşan Türkiye kaynaklar konusunda sıkıntı yaşamaya başlamıştır. Sovyetlerin böyle bir kararı Türkiye'yi zorda bırakmak amacıyla aldığı düşünülen Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi ülkeler yoğun göç ortamında Türkiye'yi desteklemişlerdir. Göçmenler için yapılan yardımlar sadece yurtçinden değil yurtdışından da sağlanmıştır. Bu dönemde en büyük destek Marshall Yardım Planı çerçevesinde göçmenler için kullanılmak üzere 30.000.000 TL ile ABD'den gelmiştir. 1950-1960 tarihleri arasında Bulgaristan Türklerinin iskân edilmesi için sarf edilen tutarların %28'i bu destekten temin edilmiştir.¹⁸

Yakın Akraba Göçü Anlaşması kapsamında gelen Bulgaristan Türkleri, 1950-1951 göçmenleri gibi İskân Kanunu'na göre göçmen kategorisinde sayılmamıştır. Serbest göçmen kategorisinde sayılan bu göçmenlere devlet yine maddi destek ve yardım sağlamıştır. Fakat iskân edilmelerindeki sorumluluk, 1950-1951 göçüyle gelen akrabalarına verilmiştir. Bundan dolayı göçmenler daha önce göç den akrabalarının yerleştikleri bölgelerde toplanmışlardır. Şekil 3'te de görüldüğü gibi göçmenlerin yerleştikleri yerler, 1950-1951 yılında akrabalarının gelerek ikamet ettikleri yerlerle benzerlik göstermektedir.¹⁹

Tablo 3. 1952-1988 Yılları Arasında Bulgaristan Göçmenlerinin Yerleştirildikleri İller

İller	Kişi	%
İstanbul	34.508	29.6
Bursa	31.658	27.2
İzmir	10.121	8.7
Tekirdağ	7.238	6.2
Eskişehir	7.066	6.1
Kırklareli	4.036	3.5
Kocaeli	3.636	3.1
Balıkesir	2.756	2.4
Manisa	2.280	2.0
Ankara	2.018	1.7
Diğer	11.177	9.6
Toplam	116.521	100

18 Deniz Çalışkan, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye-Bulgaristan İlişkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2014, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), s.72.

19 Beycan Hocoğlu, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yönelik Göçler ve Göçmen Yerleşme Alanlarının Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Özellikleri", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s. 59.

Tablo 3' te 1952-1988 yılları arasında 116.521 göçmen geldiği ve 116.140 gibi büyük çoğunluğu Yakın Akraba Göç Anlaşması çerçevesinde gelen göçmenlerin yerleştikleri şehirler verilmiştir. Bu anlaşmaya dahil olan göçmenlerin yerleşmek için seçtikleri yerler de İstanbul, Bursa ve İzmir diye sıralanmaktadır. Göçmenler, birlikte hareket etmek ve yabancılık çekmemek adına daha önce göç eden akrabalarının olduğu alanlara yerleşmiş ve buralarda adeta göçmen bölgeleri oluşturmuşlardır. Bu süreçte akrabalar ve yakın tanıdıklar göçmenlerin işe yerleştirilmesinde, sorunlarının giderilmesinde Türkiye'ye uyum sağlamalarında oldukça etkili olmuşlardır.

Bulgaristan Göçmenlerinin İşgücüne ve Üretime Katılımı

İskânlı göçmenlerin yerleşmelerindeki iki aşamadan biri iskân edilmeleri, diğeri ise üretici konuma geçmeleri yani işgücüne katılmaları olarak belirtilmektedir.²⁰ Göçmenlerin konaklayacakları konutlar yapılırken bir yandan da bu insanların kazanç sağlaması adına üretime geçmesi, işgücüne dahil olması planlanmıştır. 1950-1951 yılları arasında göç eden Bulgaristan Türklerinden 15 yaş üzeri bireyler araştırıldığında; %82.7'si çiftçi kesimden oluşurken, %4.8'i sanatkarlardan oluşmaktadır. Geriye kalan %12.5'i de herhangi bir mesleği bulunmayanlar veya bilinmeyen kişiler oluşturmaktadır.²¹ Gelen göçmenlerin büyük bir bölümünü çiftçi kesimin oluşturduğu görülmektedir. Bu nedenle göçmenlerin yerleştirildikleri bölgelerde topraklandırılma faaliyetlerine başvurulmuştur.

Devlete ait topraklardan göçmenlere dağıtılmıştır. Nüfusu iki kişiden ibaret olan çiftçi göçmen ailesine yaklaşık 40-50 dönüm arazi tahsis edilmektedir. Nüfusu 2-5 arasında olan bir aileye de bu sayının %50'si eklenerek verilmektedir. Nüfusu 5-10 kişi arasında değişen çiftçi göçmen ailesine ise, 5 kişilik aileye tahsis edilen toprak miktarının %10 fazlası eklenerek verilmektedir. Göçmenlerin bir an önce üreten konuma geçmeleri için verilen toprakla birlikte ihtiyaç duyulacak tarım araçları ve tohumluk dağıtılmıştır. Aynı zamanda göçmenlere kredi de

20 Cevat Geray, "Türkiye'de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4, 1970, s. 23.

21 Turhan Çetin, "Bulgaristan'dan Göç Eden Soydaşlarımızın Sosyo-Ekonomik Özellikleri", *Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı (EKEV) Akademi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 39, Bahar 2009, s. 397.

temin edilmiştir. Hükümetin yapmış olduğu açıklamada 1951 Kasım ayına kadar Bulgaristan göçmenlerine 703.962 tarım arazisi, 5.770.000 kilo tohumluk, 18.288.935 TL donatım ve çevirme yani işletme kredisi verilmiştir.²²

1950–1967 yılları arasında ise toplamda 21.496 aileye 1.165.806 dekar kültür toprağı verilerek destek sağlanmıştır. 1951-1967 tarihlerinde devletin göçmenlere temin ettiği tarım araçları incelendiğinde ise 147 traktör, 21.717 çift hayvanı, 11.692 araba, 12.380 pulluk, 7027 tırmık görülmektedir.²³ Sanatkâr göçmenler için de devlet, döner sermaye ihtiyaçlarını karşılamaları açısından destek vermiştir. 1950-1960 yılları arasında 2.689 sanatkâr göçmen ailesine toplamda 1.159.977 TL döner sermaye verilirken, 1960-1967 yıllarında 103 sanatkâr göçmen ailesine 412.200 TL döner sermaye tahsis edilmiştir.²⁴ Bu şekilde hem çiftçi göçmenlerin hem de sanatkâr göçmenlerin Türkiye’de işgücüne katılmaları, üretici konuma geçmeleri sağlanarak soydaşların entegrasyon süreci hızlandırılmıştır.

Sonuç

Bulgaristan toprakları üzerinde uzun yıllar boyunca hüküm süren Türkler, bu sürede diğer kültürlerle bir arada yaşamışlar ve onlarla saygı ve hoşgörü çerçevesinde ilişkiler kurmuşlardır. Kimsenin ibadetleri engellenmemiş, isimleri değiştirilmemiş, okullarına ve konuşulan dillerinin değiştirilmesi yönünde müdahalelerde bulunulmamış, temel hak ve özgürlükleri ellerinden alınmamıştır. Yüzyıllar boyunca barış içinde ve birlikte yaşayan Bulgarlar ve Türkler, Bulgaristan’ın bağımsızlığı sonucu oluşan milliyetçilik akımının etkisiyle farklı bir döneme girmişlerdir.

93 harbi sonrası Türklerin Bulgaristan’da azınlık durumuna düşmesi, onların azınlık olarak buradan sürülmeleri, hatta canlarını ve mallarının kaybetmelerine yol açmıştır. Uzun bir zaman sürecine yayılan kitlesel göç hareketlerine rağmen Türklerin nüfus artışına engel olamayan Bulgaristan, çareyi onları ülke içinde farklı alanlara

²² Çolak, *a.g.m.*, s. 137.

²³ Geray, *a.g.m.*, s. 26-27.

²⁴ *Aynı yer.*

dağıtmakta veya doğrudan asimile etmekte aramıştır. Başarılı olamadığı durumlarda da sürekli politika değişimine gidilmiştir. Türklerin özellikle ülkenin güneyi ile kuzeydoğusunda yoğun olarak bulunmaları ve bu bölgelerin Türkiye ile olan yakınlığı, ulusal güvenlik zaafiyeti olarak değerlendirilmiştir. Böylece Bulgar yöneticiler, sürekli olarak bu güvenlik kartını oynamak suretiyle uyguladıkları baskıcı politikaları desteklemeye çalışmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Bulgaristan'ın komünist bloka dahil olması ile ilişkilerde bir de Sovyetler Birliği faktörü ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin NATO'ya üye olması ve Bulgaristan'ın da Varşova Paktı'nın bir üyesi olması ilişkilerde tam bir gerginliğin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Öyle ki Sovyetler Birliği zaman zaman Bulgaristan'daki Türk azınlığını Türkiye'yi cezalandırmak için kullanmıştır. Fakat göz ardı edilen bir husus da önemli bir işgücünden yoksun kalan Bulgaristan'ın da ekonomik sorunlarla karşılaştığı gerçeği olmuştur. Ülkeyi terk eden Türklerin büyük çoğunluğunun meslek sahibi ve eğitilmiş olması ayrıca Türkiye'nin de bu kişilere hemen üretim yapabilecekleri imkanları sağlaması, göçle karşılaşılan ekonomik sıkıntıların çok kısa bir zamanda aşılmasına imkân vermiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük ölçüde işgücüne gereksinim duyan Bulgaristan, Türklerin buradan göç etmesine karşı çıkmıştır. Fakat yaşanan rejim değişikliğiyle birlikte 1950 yılında Bulgaristan Hükümeti tavrını değiştirmiş ve 250.000 Türkü göçe zorlamıştır. 1950-1951 yılında yapılan bu göç İkinci Dünya Savaşı sonrası gerçekleşen ilk kitlesel göç olma özelliği taşımaktadır. 154.393 kişi anavatanına göç etmiştir. Fakat göç sırasında Moskova'nın da etkisiyle tavrını tekrar değiştiren Bulgaristan çelişkili politikalar güderek göçü durdurmuştur. 58.000'i vizesi elinde olmak üzere toplamda 111.000 kişi göç edememiştir. Birçok ailenin parçalanmasına sebep olan bu karar sonrasında Bulgaristan'da asimilasyon politikaları yapılmaya başlanmış, kalan Türklerin sosyalist bir modelle eğitilmesi yoluna gidilmiştir. Eğitim, din, dil gibi konularda çeşitli asimilasyon politikaları uygulanmış fakat Türkler milli benliklerini kaybetmemişlerdir.

Bunun üzerine 1968-1978 Yakın Akraba Göçü Anlaşması yapılarak, bu on yıllık süre içerisinde belirli kriterlere uymak koşuluyla

parçalanan ailelerin birleştirilmesi planlanmıştır. Bulgaristan'daki soydaşların Türkiye'de bulunan yakın akrabaları ile sürekli etkileşimde bulunmaları milli bilincin körelmesine izin vermemiştir. Bu durum asimile olmayan soydaşların Bulgaristan'dan soyutlanması için bir yol olarakta değerlendirilmiştir.

1950-1951 İskân Kanunu'na göre göçmen statüsünde olurken 1968-1978 yılları arasında gelen göçmenler serbest göçmen olarak anavatana gelmiştir. 1950-1951 yılında gelen göçmenlere devlet tarafından oldukça güzel imkânlar sunulmuştur. Hayatlarını sürdürmek için meslek yapılarına uygun bir şekilde konut ve üretici duruma geçmeleri, Türkiye ile uyum süreçlerinin daha hızlı olması için toprak ve tarım araçları verilmiştir. Bu dönemde hem yurtiçi hem yurtdışından destekler sağlanmıştır. Yurtdışı desteklerinin en fazlasını Marshall Yardım Planı kapsamında ABD vermiştir.

Göçmenlerin yerleştikleri bölgeler incelendiğinde büyük çoğunlukla Marmara Bölgesi'ni tercih ettikleri görülmektedir. Bu durumda göçmenlerin geldikleri yerlerin iklim ve toprak koşullarıyla en fazla uyum sağlayan bölge olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. 1968-1978 Yakın Akriba Göçü Anlaşması ile gelenlere ise devlet yine birtakım yardımlar etmesine rağmen iskân edilmelerindeki sorumluluk akrabalarına verilmiştir. Bu dönemde gelenler 1950-1951 yılında göç eden akrabalarının yaşadıkları bölgelere yerleşmişlerdir.

KAYNAKÇA

BAEV, Yordan-Nikolay Kotev, “İzselniçeskiyat Vıpros v Bılgaro-Turskite Otnoşeniya Sled Vtorata Svetovna Voyna (Vtora Chast)”, *Mejdunarodni Otnoşeniya*, Cilt 2, 1994.

BÜCHSENSCHÜTZ, Ulrich, *Maltsinstvenata Politika v Bulgariya: Politikata na BKP Kim Evrei, Romi, Pomatsi i Turtsi 1944-1989*, çev. İvo Georgiev, Sofia, IMIR, 2000.

ÇETİN, Turhan, “Bulgaristan’dan Göç Eden Soydaşlarımızın Sosyo-Ekonomik Özellikleri”, *Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı (EKEV) Akademi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 39, Bahar 2009, s. 395-412.

ÇOLAK, Filiz, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: 14, İlkbahar-Yaz 2013, s. 113-145.

GEÇİKLİ, Recep Murat, “Bulgaristan Türkleri’nin Göçü (1950-1951) ve Abd Yardım Programına Yansıması”, *Atatürk Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2016, s. 1-38.

GERAY, Cevat, “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4, 1970, s. 8-36.

HOCAOĞLU, Beycan, “Bulgaristan’dan Türkiye’ye Yönelik Göçler ve Göçmen Yerleşme Alanlarının Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Özellikleri”, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

KOCADAŞ, Bekir, “Cumhuriyet Döneminde Yapılan İç ve Dış Göçlerin Toplumsal Etkileri”, *Sosyolojik Düşün Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2016, s. 11-18.

ŞİMŞİR, Bilal N, *Bulgaristan Türkleri: 1878-1985*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1986.

TAHİR, Nuri Ali, “Bulgar Komünist Partisi ve Bulgaristan’daki Türklere Yönelik Asimilasyon Politikası”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 41, 2015, s. 578-587.

TAHİR, Nuri Ali, “1945 Sonrası Bulgaristan Türklerine Yönelik Asimilasyon Politikası”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TSVETKOVA, Marina, “Bılgarskata Politika Kım Vızroditelniya Protses Sled 1944 Godina”, *Mejdunarodni Otnoşeniya*, Sayı 2, 2000, s. 79-89.

YALIMOV, İbrahim, *İstoriya na Turskata Obştnost v Bulgariya*, İlinda-Evtimov EOOD, Sofia, 2002.

Structured Abstract

This work tackles migration of Bulgarian Turks during the Cold War era and Turkey's strategies on how to arrange their settlement. Since both migration waves are of massive character, there is a common belief that they were made with the tendency to harm the Turkish economy. However, it occurs that in fact these immigrants are contributing to the economy as most of them are skilled.

The Turks on Bulgaria have long been a point of contention in the Bulgarian-Turkish relations. Nationalism that begun as a democratic movement in the West affected also the Balkans in the early nineteenth century. However, when it came to the Balkans it turned into a violent conflict that affected the whole peninsula. 1877-1878 Russo-Turkish War is a turning point in determining the Ottoman presence in the Balkans. This war resulted in great casualties among the Ottomans not only in terms of war but also in its following stages. Turkish population in the Balkans was forced to leave their lands and go to Anatolia, which was seen as the only place to move in order to survive.

The type of migration that Turkey faced was intense and continuous. Turkish population in the newly established nation states was seen as potential threat to the national security. Minorities in most cases were used to create the other and therefore, were not included in the state-building efforts. Following the creation of modern Turkey, Bulgaria tried to negotiate substantial migration agreement that would allow ongoing flow of Turks from Bulgaria towards Turkey.

Post Second World War period created new problems for the Turkish minority in Bulgaria. Following the war communist regime was set up in the country. This situation created new migration waves among the Turks as they were unhappy from policies such as land confiscation. Since the establishment of communism was problematic at the very beginning, communist party tried to increase their supporters by launching new liberal policies. There were some positive changes for the Turkish minority in terms of its linguistic and cultural rights. Nevertheless, this was not a total liberalization as the post war period witnessed some crucial developments. First, communist regime that

came to the rule tried to obtain the support of the Turks in order to have a broader setting for its installing communism in Bulgaria. Second, after having created communism in Bulgaria their attention focused on the Turks who are seen as the other.

1950 is the year when first migration wave under communist rule took place. The Turks who were unsatisfied from the confiscation of land and other oppressive policies of the communist regime, filed petitions at the Turkish consulates in order to go to Turkey. This was the time when Communist Party's Politburo decided to allow the migration from Bulgaria to Turkey. However, they have had some other strategic choices in mind. Stalin's view towards Turkey affected the process as well. He thought that by sending the Turks from Bulgaria it would be possible to make communist propaganda in Turkey since Bulgarian Turks would be a clear example that communism and Turkish identity would co-exist. On the other side, Stalin wanted to punish Turkey for sending its troops to the Korean peninsula during the war.

Eventually, migration took place under very problematic developments since Bulgaria tried to send the Gypsies to Turkey with fake visas. It becomes clear that Bulgarian authorities wanted to reduce the number of Turks emigrating in order to prevent economic problems in Bulgaria. Since big part of the Turks was working in agricultural fields, a massive migration could trigger big economic problems in Bulgaria where major source of income was agricultural products back then.

After the closure of the border in November 1951, for a while there was stable life for the Turkish minority in Bulgaria. The government initiated massive cultural activities in order to educate each circle of the population and the Turks were not forgotten. Even there was propaganda in Turkish language to include the Turks in the cause of communism. Everything was allowed as long as it served the communist regime. Again, coming to the mid 1960's there was growing negativity towards policies of the communist government. Turks were filing applications to the Turkish consulates for migration. Nevertheless, this time there was new agreement signed between Turkey and Bulgaria that allowed the unification of families of those who left the country in 1951.

This act of gradually forcing the Turks to leave the country culminated into assimilation policy for those remaining in Bulgaria. The communist party would defend the idea that with the 1968-1978 Agreement even the relatives of the Turkish minority left the country and therefore, there are no more Turks in Bulgaria.

Another aspect is the settlement of the immigrants in Turkey. Having in mind the idea that Soviet Union wanted to punish Turkey economically for standing with the West, this migration also presented opportunities for Turkey since most of the migrants were skilled. Majority of the Bulgarian Turks were peasants working in the agriculture. Following their arrival in Turkey, Turkish Government offered them land according to the size of the family so they could directly begin to earn their income. Therefore, the article includes an economic analysis on how immigrants were settled in Turkey and what type of resources Turkey had at its disposal to help them with their integration. It is also important to understand to which extent the aims of the Soviet Union to jeopardize Turkish economic growth through this massive migration are realized.